

Поліна ВІКТОРОВА

*аспірантка кафедри теорії і методики технологічної освіти,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*

Андрій ЦИНА

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*

РОЗВИТОК СФЕРИ ПОЧУТТІВ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗА ВАЛЬДОРФСЬКОЮ ПЕДАГОГІЧНОЮ СИСТЕМОЮ

Трудове навчання і виховання учнів у сучасних закладах загальної середньої освіти спрямовано на формування цілісної особистості [6]. Підлітковий вік учнів характеризується внутрішніми трансформаціями та пошуками себе. Створення корисних речей допомагає молоді відчутти віру у себе та свої сили, а також додає різноманітного практичного життєвого досвіду.

Сучасні інноваційні системи, технології та моделі трудового навчання в школі все більше звертаються до ідей гуманістичної педагогіки, однією з яких є втілення ідеї «вільного виховання», що розглядається як система саморозвитку та самопізнання індивідуальності у партнерстві з учителем [4]. Такий погляд на людину ми можемо знайти у антропософському вченні Р. Штайнера [3]. Заснована ним на початку ХХ ст. вальдорфська педагогіка спирається на подвійну спрямованість процесу навчання: набуття дитиною знань і вмінь та педагогічний супровід розвитку її особистості. Акцент саме на ці засади допомагає виховувати учнів цілісно та підбирати індивідуальні підходи до кожного, спираючись на вікові особливості.

Основи завданням вальдорфського вчителя є знання вікових особливостей учнів та організація освітнього процесу не з примусу, а з інтересу та завдяки «резонуючих» у дитячій душі завдань. Ззовні може здатись, що у класі відбувається вільне навчання, але за організацією педагогічного процесу стоїть кропітка та якісна робота вчителя.

За вальдорфською педагогікою, виховання є засобом приведення людини до її духовних витоків, розкриття закладених у неї природних духовних сил. Таке антропософське виховання та розвиток виходять з природи дитини і відбуваються за трьома семирічними циклами: перше семиліття (від 0 до 7 років), друге семиліття (від 7 до 14 років), третє семиліття (від 14 до 21 року) [2; 8].

Під час першого семиліття, яке проходить під девізом «Світ добрий», навчання і виховання здійснюється засобами наслідування. Зміст навчання та виховання реалізується шляхом особистого прикладу, а розвиток дитини до 7 років може бути визначений за тріадою: ходити – говорити – мислити. Важливою рушійною складовою розвитку у період першого семиліття вальдорфська педагогіка вважає вільну гру. Саме в цей час, коли дитина цілісно

поринає у світ фантазії в її головному мозку формується безліч нових нейронних зв'язків, які у подальшому дорослому житті дають якісне підґрунтя для креативного мислення людини. Вихователі творчо підходять до процесу супроводу дитини у цьому віці та створюють такі умови, щоб дитина з власної волі прямувала за дорослими та навчалась, наслідуючи їхні дії.

Під час другого семиліття, коли діти навчаються у школі з 1-го по 7-й клас кожен рік їхнього шкільного життя наповнений певним змістом, який є синхронним до їх душевного та фізичного стану. Саме на цих засадах вальдорфська педагогіка ґрунтує свій навчальний план. Ці історії інтегруються у всі предмети та епохи: письмо (знайомство з буквами через казки та образи), математику (знайомство з цифрами, числами та математичними діями), мистецтво (образне викладання живопису, співи, гра на флейті та лірах), евритмія (образні чарівні історії та супровід їх рухом та музикою), рукоділля (опанування в'язання на спицях).

Третє семиліття (14 – 21 років) ґрунтується на гаслі «світ істинний». Учні продовжують формувати та гартувати своє критичне мислення, а навчальний план вальдорфської школи створює для цього сприятливі умови. В ідеалі навчання має тривати до 12 класу, а потім молоді люди можуть мати «вільний рік», час коли можна спробувати себе в різних галузях життя та визначити напрям подальшого становлення як особистість. Сучасними дослідженнями нейробіології доведено, що повністю нервова система (а отже і здатність критично мислити та брати відповідальність за свої вчинки) у людей формується до 21 року. До того часу було б добре, щоб молоді люди мали час на роздуми та пошук себе в різних напрямках і сферах діяльності. Саме в такому випадку їх вибір може бути зробленим більш свідомим та відповідальним чином.

Кожен предмет у вальдорфській школі, зокрема трудове навчання, викладається за певним принципом: спостереження за явищем, його детальний опис і лише після цього вивчення його з точки зору складових частин [9; 10]. Таким чином діти мають змогу задіювати свої почуття, переживання, фантазію та уяву. У живій бесіді вчитель майстерно направляє дітей до поставленої мети і учні охоче працюють над завданнями. Такий педагогічний підхід сприяє цілісному розкриттю унікального внутрішнього потенціалу особистості кожного учня через емоційно-чуттєву, вольову та інтелектуальну сфери.

Співзвучність навчальної програми з трудового навчання з віковими особливостями учнів створює сприятливі та гармонійні умови для їх розвитку [1; 5]. Важливим аспектом є те, що вчитель завжди формує урок таким чином, щоб задіювати всю людину загалом, її мислення, почуття, волю. До 8-го класу дітям не виставляються оцінки. Роботи описуються вчителем для дітей та надаються поради щодо їх покращення. Оскільки цей процес здійснюється під час уроків, діти вчать це робити самостійно й утримуватись від неконструктивних зауважень і принижень. Для підведення підсумків та результатів роботи впродовж року, вчителі складають індивідуальну характеристику кожного учня та надають рекомендації для покращення навчання в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Апостолова Г. В. Розвиток здібностей за Вальдорфською педагогічною системою. *Обдарована дитина*. 2002. № 5. С. 30–34.
2. Бергхаут Л. Систематичне спостереження за розвитком дітей – нові можливості чи обмеження. *Дитина. Про Вальдорфську педагогіку*. 2002. № 9–10. С. 6.
3. Баханов К. О. Вальдорфська педагогіка. *Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі*: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2004. 160 с.
4. Воленшчак О. До питання гуманізації освіти в Вальдорфській педагогіці. *Іноземні мови у вищих навчальних закладах*: зб. наук. праць. Полтава, 2009. № 4. С. 122–125.
5. Головіна С. Розвиток творчих здібностей учнів Вальдорфської школи. *Завучу. Усе для роботи*. 2018. № 19/20. С. 19–21.
6. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
7. Мітюхіна В. (2008). Виховання вільної особистості у Вальдорфській школі. *Завуч*. 2008. № 25. С. 40–42.
8. Передерій О. Л. Вальдорфська педагогіка як гуманістично орієнтована система навчання та виховання школярів. *Науковий огляд*. 2017. № 4 (36). С. 1–8.
9. Програми для вальдорфських шкіл України: *10–11 класи* (2012) / під ред. С. Г. Крамаренко. Київ: Генеза. 271 с.
10. Програми для вальдорфських шкіл України: *1–9 кл.* (2009) / МОН України, департамент заг. серед. та дошк. освіти, Ін-т інновац. технологій та змісту освіти, Міжнародна асоціація вальдорфської педагогіки у Центральній та Східній Європі, Асоціація вальдорфських ініціатив України. Київ: Генеза. 512 с.